Gemeente Amsterdam

177.1



Uitvoeringsagenda Duurzaam Erfgoed

2024-2026

Voorwoord

Amsterdam telt bijna 9800 rijks- en gemeentelijke monumenten en daarnaast een aantal beschermde stads- en dorpsgezichten. Zo is het centrum van Amsterdam met zijn grachtengordel sinds 1999 beschermd stadsgezicht en de grachtengordel sinds 2010 zelfs UNESCO Werelderfgoed. Daar zijn we trots op. Het is belangrijk om deze bijzondere gebouwen te behouden voor toekomstige generaties en voor het stadsbeeld van Amsterdam.

Amsterdam werkt ook intensief mee aan het bereiken van de klimaatdoelen uit Parijs en het Nederlandse Klimaatakkoord. Samen met eigenaren, bewoners, bedrijven, ontwikkelaars, VvE's en corporaties gaan we alles op alles zetten om ook het erfgoed verantwoord te verduurzamen. We zetten in op minder regels en meer duurzaam erfgoed. Maar dan wel op zo'n manier dat deze gebouwen hun cultuurhistorische waarde niet verliezen.

Om ons erfgoed door te geven aan volgende generaties, zijn dus 'groene' aanpassingen noodzakelijk. Het meeste erfgoed is echter niet gebouwd volgens onze hedendaagse duurzaamheidsnormen. Na vele decennia respectvol restaureren en transformeren ligt nu de uitdaging voor ons om het erfgoed met al zijn waarden naar een duurzame toekomst te brengen. De Routekaart Amsterdam Klimaatneutraal en Onze Stad van Morgen zijn leidend voor deze Uitvoeringsagenda Duurzaam Erfgoed.

In de Uitvoeringsagenda Duurzaam Erfgoed werken we de bestuurlijke wensen en ambities voor het verduurzamen van erfgoed langs vier lijnen uit: minder CO2 uitstoot (door meer ruimte te bieden voor zonnepanelen en lucht-warmtepompen), minder energiearmoede (door eenvoudiger ramen, gevels en daken te kunnen isoleren), minder grondstoffenverbruik (door in te zetten op circulair en biobased bouwen) en meer dak- en gevelgroen (wat helpt bij hitte en wateroverlast).

Na de zomer volgt een Plan van Aanpak waarin bovengenoemde ambities verder worden uitgewerkt, zoals de concrete mogelijkheden om vergunningsvrij of met een versnelde vergunningprocedure te werken voor bijvoorbeeld isolatie of het plaatsen van zonnepanelen. Voor partners in de stad met wie we als gemeente veel en vaak samenwerken, moet het sneller en makkelijker worden om onze gezamenlijke duurzaamheidsambities te realiseren.

In de afgelopen periode maakten we met het Loket Duurzaam Erfgoed al een eerste start en we boekten in verschillende pilots en botsproeven aansprekende resultaten zoals het vereenvoudigen van vergunningaanvragen voor zonnepanelen, ruimere richtlijnen voor het plaatsen van zonnepanelen in een rijksbeschermd gezicht in Noord en handreikingen voor duurzaamheidsingrepen zoals voor raamisolatie. Ook de komende periode blijft het Loket ondernemers in de stad adviseren en begeleiden bij het verduurzamen van hun pand. Samen met Rijk, provincie, andere gemeenten, technische universiteiten, het Bestuurlijk Platform Erfgoedgemeenten en de Federatie Grote Monumentengemeenten blijven we kansen ontwikkelen op het gebied van een duurzamer erfgoedbeleid. Daarnaast blijven we actief in gesprek met onze partners in de stad, zoals architecten, ontwikkelaars, eigenaren, bewoners, erfgoedorganisaties, VvE's en corporaties om hun wensen en aandachtspunten te horen.

Met deze Uitvoeringsagenda Duurzaam Erfgoed wordt een flinke stap gezet in het behouden van ons mooie erfgoed voor toekomstige generaties.

Alexander Scholtes

Wethouder Monumenten en Erfgoed

Inhoudsopgave

1 Minder CO2-uitstoot: Ruim baan voor zonnepanelen en luchtwarmtepompen 4

2 Minder energiearmoede: meer comfort en lagere energierekening bij monumenten en woningen in rijksbeschermde stads- en dorpsgezichten 7

3 Minder grondstoffenverbruik: behoud van materialen en biobased verbeteren als norm 10

4 Meer dak- en gevelgroen, groen en koel: maximaal vergroenen op daken en gevels 13

Hoe gaan we het doen 16

Bijlage 1 - Wat vraagt de raad 18

Bijlage 2 - Kaarten 19

Foto voorzijde: Dak met sedumplantjes aan Weesperzijde met uitzicht op Portugese Synagoge.
(foto: 5.1, 2, e

1 Minder CO2-uitstoot: Ruim baan voor zonnepanelen en luchtwarmtepompen

We geven ruimte aan zonnepanelen en warmtepompen. In 2025 kunnen op alle daken van monumenten en panden in beschermde gezichten, zonnepanelen in het volle zicht worden gelegd. Luchtwarmtepompen kunnen nu ook op het dak.

Nu nog zijn er allerlei restricties om zonnepanelen in het volle zicht te leggen en lucht-warmtepompen op het dak te plaatsen. In 2025 is het mogelijk om overal zonnepanelen te leggen, ook in het volle zicht. En om lucht-warmtepompen ook op het dak te plaatsen. De uitdaging ligt in het opsporen en aanpassen van belemmerende regels, en in het stimuleren van aarzelende initiatiefnemers - met bijvoorbeeld centrale inkoopacties. Binnen de gemeente trekken Monumenten en Archeologie (MenA), de Commissie Omgevingskwaliteit (COK), Vergunningen-Handhaving-Toezicht (VTH) en Duurzaamheid (Energietransitie) met elkaar op. En is Duurzaam Erfgoed onderdeel van bijvoorbeeld het kernteam Uitvoeringsplan Isolatie-offensief. Dit alles draagt bij aan de Amsterdamse ambitie om in 2030 60% reductie van de CO2-uitstoot te bereiken.

NU:
Beperkingen voor zonnepanelen en lucht-warmtepompen op daken van monumenten en panden in rijksbeschermde gezichten.

STRAKS:
Overal mogelijkheden voor zonnepanelen en lucht-warmtepompen op daken van monumenten en panden in rijksbeschermde stads- en dorpsgezichten. Vergunningsvrij, met duidelijke regels.

1. AMBITIE CO2-reductie erfgoed:
In 2025 kunnen op alle daken van monumenten en panden in beschermde gezichten, zonnepanelen worden gelegd. Meer ruimte voor warmtepompen.

Nu	Straks
▪ Zonnepanelen op monumenten zijn mogelijk, mits niet zichtbaar vanuit de openbare ruimte. In rijksbeschermde gezichten mogen panelen op platte daken en dakvlakken niet gekeerd naar openbare ruimte.	▪ Zonnepanelen op daken zijn mogelijk.
▪ Vergunningplicht voor monumenten en in rijksbeschermd stadsgezicht.	▪ Het beleid en de vergunningplicht zijn opgeheven, zonnepanelen.
▪ Pilots/ proefgebieden, zoals in Noord, verruimde mogelijkheden maar nog niet geformaliseerd.	▪ op monumenten en in beschermde gezichten kunnen overal, ook in het zicht. Het plaatsen van zonnepanelen is vergunningvrij mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. (vergunningsvrij, niet regelvrij)
▪ Het Loket Duurzaam Erfgoed verstrekt advies en deelt informatie, om alle bewoners, VvE's en corporaties in Amsterdam te ondersteunen bij het verduurzamen van hun woningen.	▪ Binnen de gemeente ondersteunt het Loket Duurzaam Erfgoed stadsloketten en (andere) afdelingen bij erfgoed gerelateerde projecten/ programma's.

Nu	Straks
▪ Het Loket Duurzaam Erfgoed deelt belangrijke geleerde lessen door middel van inzichten in de duurzaamheids-initiatieven in de stad en agendeert relevante onder-werpen/ biedt handvatten voor het ontwikkelen van passend beleid.	▪ Het Loket Duurzaam Erfgoed agendeert, stimuleert en ondersteunt het verduurzamen van bijvoorbeeld monumentale kantoorpanden.
▪ Het bestemmingsplan, het Beleidskader Monumenten en de Welstandsnota, maakt het plaatsen van warmte-pompen niet altijd mogelijk.	▪ In het Omgevingsplan is ruimte gemaakt voor duurzaam-heidsinstallaties, zoals warmtepompen op het dak.

Wat hebben we nodig om dit te bereiken?

- Samenwerking met VTH om te komen tot vergunningsvrij maar niet regelvrij voor diverse verduurzamingsmaatregelen zoals zonnepanelen en raamisolatie (eventueel onderzoek naar flitsvergunningen, algemeen positief advies).
- Om te komen tot vergunningsvrij maar niet regelvrij moeten voor zonnepanelen heldere richtlijnen (o.a. voor legplan) worden opgesteld waaraan de plaatsing van panelen moet voldoen.
- Daarvoor is nodig: a) resultaten/ gedeelde bevindingen pilots/ proefgebieden, en (b) ontwerpend onderzoek t.b.v. doorvertaling ruimere mogelijkheden naar rijksbeschermde gezichten en (diverse typologieën) monumenten.
- Terugkoppeling aan het Rijk (RCE) m.b.t. interpretatie en vertaling rijksbeleid (hoe hebben wij als gemeente vertaald).
- Overleg met UNESCO i.v.m. effect op werelderfgoed.
- Aansluiting bij het Programma Zon/ samen optrekken met programmateam Zon.
- Aansluiting bij de Uitvoeringsagenda Warmtetransitie.





Voorbeelden van zonnepanelen in rijksbeschermd stadsgezicht in Amsterdam Noord

Aanpak en acties

Beleidsontwikkeling

- Zonnepanelen zijn vergunningsvrij (niet regelvrij) – kunnen in het zicht en ook zichtbaar op daken in rijksbeschermde dorps- en stadsgezichten en in UNESCO Werelderfgoed (uitvoering motie 611, 790, 792).
- Lucht-warmtepompen ook in beschermde gezichten (inclusief UNESCO Werelderfgoed) buitendaks mogelijk en deze zijn zoveel mogelijk vergunningsvrij in het Omgevingsplan (uitvoering motie 611, 790, 792).
- Raamisolatie: glas vervangen zonder aanpassingen aan het raam is vergunningsvrij (uitvoering motie 384, 611, 790).

Partnerschap – dienstverlening en communicatie Loket Duurzaam Erfgoed

- Plaatsingsmogelijkheden van lucht-warmtepompen zijn concreet voor bewoners (binnen de gemeente trekken MenA en team Energietransitie hierin samen op).
- Bewoners in Noord, Zuid en Weesp krijgen praktische hulp bij hun deelname aan collectieve inkoopacties voor zonnepanelen (uitvoering motie 791).
- Bewoners, eigenaren en ondernemers worden gestimuleerd en geïnformeerd via verschillende communicatiekanalen (website, informatieavonden, huisbezoeken); ook vindt onderlinge kennisuitwisseling plaats en is een overzicht van goede voorbeelden beschikbaar (uitvoering motie 131).
- Vier handreikingen zijn beschikbaar voor bewoners en eigenaren: plaatsing zonnepanelen, raamisolatie, luchtwarmtepompen en verantwoord isoleren. Deze maken onderdeel uit van het geactualiseerde Beleidskader Monumenten (uitvoering o.a. motie 790).

Integrale projectsamenwerking

- Deze samenwerking vindt plaats bij gemeentelijke collectieve inkoopacties zonnepanelen (nu nog Noord, Zuid en Weesp). Ook bij deelprojecten, zoals Zon op Centrum waarbij het vooral gaat om legplannen van zonnepanelen.
- Onderzoek naar de (on)mogelijkheden van collectieve inkoop zonnepanelen en isolatiemaatregelen VvE's zijn gerapporteerd aan de raad (uitvoering motie 791).

Expertise en innovatie duurzaamheidsadviseurs monumenten

- Huisbezoeken als service van duurzaamheidsadviseurs monumenten aan eigenaren en bewoners met verduurzamingsplannen (kosteloos).
- Bij bouwplannen adviseren de duurzaamheidsadviseurs monumenten actief over de mogelijk om ambitieus te verduurzamen (uitvoering motie 790).

Behaalde resultaten (2024)

- Voor vergunningaanvragen voor zonnepanelen zijn de indieningsbescheiden (documenten die moeten worden aangeleverd om omgevingsvergunning te verkrijgen), geüniformeerd en geminimaliseerd. In alle stadsdelen inclusief Weesp is het eenvoudiger een vergunning aan te vragen en te krijgen;
- In rijksbeschermd stadsgezicht Amsterdam-Noord zijn ruimere richtlijnen opgesteld waardoor zonnepanelen op daken gekeerd naar de openbare ruimte kunnen worden geplaatst, hier kon men ook gebruik van maken binnen de door de gemeente georganiseerde collectieve inkoopactie (450 aanmeldingen). En Ymere heeft hierdoor ook veel (ca. 150) huurders bediend.
- In navolging op de nieuwe richtlijnen en de inkoopactie in het rijksbeschermde stadsgezicht Noord is een ontwerpend onderzoek naar het monumentale 'Boterenbroodcomplex' gedaan waarna de ruimere richtlijnen zijn vertaald naar mogelijkheden voor zonnepanelen aldaar. Eigenaren en huurders krijgen hier ook ruimere mogelijkheden voor het plaatsen van zonnepanelen.
- In de advisering wordt maatwerkadvies geleverd en proactief gestuurd op mogelijkheden/verbeteringen.

2 Minder energiearmoede: meer comfort en lagere energierekening bij monumenten en woningen in rijksbeschermde stads- en dorpsgezichten

Door in te zetten op het isoleren van woningen verlagen we de energierekening van bewoners. In 2030 zijn 123.000 woningen geïsoleerd, inclusief de monumenten binnen deze groep.

Nu nog isoleert elke eigenaar (corporaties) zelf dergelijke slecht geïsoleerde woningen met een grote warmtevraag. En hierbij moet nu nog het gehele vergunningentraject worden doorlopen en is het bij hun uitvoerders nu nog minder bekend hoe de isolatiewaarden van muren, daken en ramen verhoogd kunnen worden. Straks is er sprake van een grootschalige, buurtgerichte aanpak, een sterke vereenvoudiging van het vergunningentraject en is er kennis over optimale isolatie en kosteneffectiviteit beschikbaar. De uitdaging ligt in een wijkgerichte aanpak, het versnellen van het vergunningentraject door uitvoeringsstandaarden op te stellen voor bulkvergunningen en door het zoveel mogelijk vergunningsvrij maken van verduurzamingsmaatregelen. De uitdaging ligt ook in het informeren van de eigenaren en uitvoerders over de meest optimale en kosteneffectieve isolatieoplossingen. Binnen de gemeente trekt MenA op met Wonen (het Isolatieoffensief). Deze doelstelling draagt bij aan de Amsterdamse ambitie van het geven van gelijke kansen aan groepen in een kwetsbare positie.

NU:
Isolatie van ramen, daken, gevels en vloeren vergunningplichtig.

STRAKS:
Met uitvoeringsstandaarden en voorbeeldboeken is isolatie (ramen, gevel, dak) vergunningsvrij of is een vereenvoudigde vergunningsprocedure van kracht.



Voorbeeld van isolerend monumentenglas (foto: RCE)

2. AMBITIE minder energiearmoede erfgoed:
In 2030 zijn 123.000 woningen geïsoleerd, inclusief de monumenten binnen deze groep.

Nu	Straks
▪ Raamisolatie bij monumenten en in rijksbeschermde gezichten is vergunningplichtig.	▪ Voor het (na-)isoleren van ramen geldt: 'Ja, tenzij…'
▪ Informatie over raamisolatie, vergunningplicht en over de regels, maar vooral mogelijkheden m.b.t. raamisolatie is zeer moeilijk te vinden.	▪ Het beleid is verruimd, voor raamisolatie is in veel gevallen geen vergunning nodig (vergunningsvrij, niet regelvrij).
▪ Er wordt niet actief aangestuurd op isolatie, alleen reactief geadviseerd.	▪ Voor monumenten is het duidelijk op welke wijze de isolatiewaarde van ramen, verhoogd kan worden.
▪ Het Loket Duurzaam Erfgoed verstrekt advies en deelt informatie, om alle bewoners, VvE's en corporaties in Amsterdam te ondersteunen bij het verduurzamen van hun woningen. Het aantal vragen/ adviesverzoeken met betrekking tot het isoleren van ramen, groeit.	▪ Voor monumenten is het duidelijk op welke wijze de isolatiewaarde van muren en daken, verhoogd kan worden.
▪ Duurzaam Erfgoed deelt belangrijke geleerde lessen door middel van inzichten in de duurzaamheidsinitiatieven in de stad en agendeert relevante onderwerpen/ biedt handvatten voor het ontwikkelen van passend beleid.	▪ De isolatieprioriteit ligt in de buurten met veel slechte woningen en een grote warmtevraag.
▪ De centrale stad (Wonen) organiseert een collectieve inkoopactie voor raamisolatie, in eerste instantie voor niet-monumentale panden.	▪ Er zijn succesvolle afgeronde collectieve inkoopacties (zonnepanelen, isolatie, warmtepompen) en er is een vooruitblik op meer acties.
	▪ Het Loket Duurzaam Erfgoed ondersteunt stadsloketten en (andere) afdelingen van de gemeente bij erfgoed gerelateerde projecten/programma's.
	▪ Het Loket Duurzaam Erfgoed agendeert en stimuleert waar nodig, bijvoorbeeld bij het verduurzamen van monumentale kantoorpanden.

Wat hebben we nodig om dit te bereiken?

- Samenwerking met VTH om te komen tot vergunningsvrij maar niet regelvrij, voor diverse verduurzamingsmaatregelen (o.a. zonnepanelen en raamisolatie).
- Om te komen tot vergunningsvrij maar niet regelvrij moet voor (raam)isolatie bepaald worden welke voorwaarden en details van toepassing zijn (per specifieke situatie).
- Duidelijke regels/ duidelijk wanneer geïsoleerd kan worden a) vergunningsvrij, b) met 'flitsvergunning'/melding.
- Daarvoor is nodig: a) resultaten/ gedeelde bevindingen pilots/ proefgebieden, en (b) ontwerpend onderzoek t.b.v. doorvertaling ruimere mogelijkheden naar rijksbeschermde gezichten en (diverse typologieën) monumenten.
- Handreiking raamisolatie, en (later) een handreiking muur- en dakisolatie. Met focus op mogelijkheden voor monumenten.
- Handreiking over het plaatsen van installaties op daken, met focus op mogelijkheden voor monumenten.
- Samenwerking/ optrekken met het Isolatieoffensief en de VVE-aanpak (ongelijk investeren voor gelijke kansen).
- Aansluiting bij de Uitvoeringsagenda Warmtetransitie.

Aanpak en acties

Beleidsontwikkeling

- Het Beleidskader Monumenten is gebiedsgericht ingericht en de mogelijkheden en kansen om te isoleren (dak, gevel, ramen) in de verschillende gebieden zijn expliciet gemaakt.

Partnerschap – dienstverlening en communicatie Loket Duurzaam Erfgoed

- Bewoners en eigenaren worden gestimuleerd en geïnformeerd via verschillende communicatie-kanalen (website, informatieavonden, huisbezoeken); ook vindt onderlinge kennis-uitwisseling plaats en is een overzicht van goede voorbeelden beschikbaar.
- De handreiking verantwoord isoleren is beschik-baar voor bewoners en eigenaren. Deze gaat onderdeel uitmaken van het Beleidskader Monumenten (uitvoering o.a. motie 790).

Integrale projectsamenwerking

- Integrale projectsamenwerking bij het Isolatie-offensief (Wonen), Geluids- en Gevelisolatie Aanpak Binnenstad, de gemeentelijke VvE-aanpak en met de Uitvoeringsagenda Warmtetransitie.
- De Total Cost of Ownership voor het isoleren van woningen is berekend en bekend bij de eigenaren en bewoners.
- De financieringsmogelijkheden voor de verschil-lende verduurzamingsmaatregelen van bewoners en eigenaren zijn inzichtelijk (o.a. die via het Volkshuisvestingsfonds).

Expertise en innovatie duurzaamheidsadviseurs monumenten

- ‘Bulkvergunningen’, ‘flitsvergunningen’ en ‘algemeen positief advies’ zijn beschikbaar voor diverse verduurzamingsmaatregelen. Hiervoor is geen beleidsaanpassing nodig, maar wel een wijziging in het werkproces bij de gemeentelijke organisaties (MenA en VTH).
- Professionele erkende uitvoerings- en ontwikkelpartners in de stad, zoals architecten, aannemers en corporaties gaan sneller door het vergunningentraject met gedetailleerde inhoude-lijke gebiedsgerichte uitvoeringsafspraken vooraf.
- Gebiedsgerichte uitvoeringsstandaarden en voorbeelden boeken verantwoord isoleren zijn beschikbaar voor bewoners en eigenaren.

Behaalde resultaten (2024)

- Handreiking raamisolatie is opgesteld: voor raamisolatie is het vervangen van enkelglas door dun isolerend glas in het bestaande raam, vergunningvrij. Hoe en wanneer wordt uitgelegd (met voorbeelden en details) in de handreiking raamisolatie. Geldt ook voor binnen-voorzetramen
- Handreiking warmtepompen is opgesteld: voor warmtepompen wordt meer ruimte (ook vergunningsvrij) geboden
- In samenwerking met de Baanbrekers, in het kader van de bestuursopdracht Duurzame Toekomst, worden ‘bulkvergunningen’ mogelijk gemaakt. In afstemming met VTH kan dan straks 1 vergunning voor (verduurzamingsmaatregelen voor) verschil-lende adressen tegelijk (zelfde woning) worden aangevraagd en gegeven.
- Bij advisering door monumentadviseurs/Loket Duurzaam Erfgoed wordt maatwerkadvies geleverd waarbij altijd de nadruk gelegd en aangestuurd wordt op (kansen voor) verduurza-ming. (Ver-)bouwplannen met duurzaamheids-component krijgen voorrang.
- Duurzaam Erfgoed zit in de kerngroep Uitvoerings-plan Isolatieoffensief waarmee opgaven en acties worden geformuleerd met inbegrip van erfgoed-waarden.
- Maandelijks warmtepompenoverleg, hierin wordt onder andere plenair gesproken over (lopende) collectieve inkoopacties en ervaringen/ vragen/ hobbels uitgewisseld.

3 Minder grondstoffenverbruik: behoud van materialen en biobased verbeteren als norm

Door in te zetten op de circulaire transitie reduceren we het grondstoffen verbruik en verlengen we de levensduur van producten. In 2026 is 50% van de verbouwingen en de transformaties van monumenten circulair en biobased.

Nu nog is het reduceren van grondstoffen geen expliciet onderdeel van het monumentenbeleid. Straks adviseren en informeren we eigenaren en bewoners om te repareren en te onderhouden, zuinig te zijn op grondstoffen en het gebruik van nieuwe materialen zoveel mogelijk uit te stellen en indien nodig het oude door zoveel mogelijke biobased materialen te vervangen. De uitdaging ligt in het stimuleren van kostencalculaties door eigenaren met doorberekening van de milieubelasting en inzicht in de betaalbaarheid van deze transitie voor eigenaren (Total Cost of Ownership). Binnen de gemeente trekt MenA hierin op met Duurzaamheid. Deze doelstelling draagt bij aan de Amsterdamse ambitie om in 2030 50% minder niet-hernieuwbare grondstoffen te gebruiken en in 2050 100% circulair te zijn.

NU:
Isolatie en andere materialen die toegepast worden bij verbouwingen zijn standaard niet-biobased. Bij kostencalculaties wordt CO2-uitstoot voor productie niet meegewogen.

STRAKS:
Biobased en circulair zijn de standaard bij verbouwingen en transformaties. Behoud is de meest duurzame keuze, verduurzaming van monumenten met biobased materialen is uitgangspunt.



Voorbeelden van biobased isolatiemateriaal

3. AMBITIE Minder grondstoffen/ circulair:
In 2026 is 50% van de verbouwingen en de transformaties van monumenten circulair en biobased uitgevoerd.

Nu	Straks
▪ Huidig beleid is er al op ingericht dat monumenten in essentie duurzaam zijn. Uitgangspunt is behoud gaat voor vernieuwing. De focus ligt op restauratie met behoud van originele materialen.	▪ Voortzetten van huidige beleidslijn.
▪ Er is geen vastgestelde procedure om de keuze voor biobased en circulaire opties te vergemakkelijken of te versnellen, dus wordt dit ook niet systematisch in onze adviezen opgenomen.	▪ Conform Uitvoeringsagenda Circulair 2023-2026: Vanaf 2025 wordt in Amsterdam 50% van de renovaties en het beheer uitgevoerd volgens circulaire principes. Dit doen we bij bestaande sociale en particuliere woningbouw, het maatschappelijk vastgoed, scholen, utiliteitsgebouwen en in de openbare ruimte (zowel boven- als ondergronds.
▪ Het Loket Duurzaam Erfgoed verstrekt advies en deelt informatie, om alle bewoners, VvE's en corporaties in Amsterdam te ondersteunen bij het verduurzamen van hun woningen.	▪ Meer kennis over circulaire en biobased materialen, met als resultaat meer adviezen die biobased en circulaire opties meenemen. Biobased biedt voordelen voor monumenten.
▪ Het Loket Duurzaam Erfgoed deelt belangrijke geleerde lessen door middel van inzichten in de duurzaamheids-initiatieven in de stad en agendeert relevante onder-werpen/ biedt handvatten voor het ontwikkelen van passend beleid.	▪ **Motto:** We maken gebruik van wat we al hebben. We streven naar reparatie, onderhoud en zuinig omgaan met grondstoffen. Vervanging stellen we zoveel mogelijk uit en wanneer nodig, geven we de voorkeur aan biobased materialen, omdat dit voordelen biedt voor monumenten.
	▪ Het Loket Duurzaam Erfgoed ondersteunt stadsloketten en (andere) afdelingen van de gemeente bij erfgoed gerelateerde projecten/ programma's.
	▪ Het Loket Duurzaam Erfgoed agendeert en stimuleert waar nodig, bijvoorbeeld door kennis over circulair en biobased (materialen) te delen en bij het verduurzamen van monumentale kantoorpanden.

Wat hebben we nodig om dit te bereiken?

- Aansluiting bij het Uitvoeringsprogramma Amsterdam Circulair en expliciet maken voor monumenten.
- Aansluiting bij/ nauw contact met Team Circulair.
- Aan blijven sturen op behoud waar mogelijk/ duurzaamst.
- Samenwerking met andere gemeentes/ overheidsinstanties en experts/ markpartijen om meer kennis te vergaren over biobased/ circulaire maatregelen die goed samengaan met monumentale waarden.
- Houd de markttechnologieën en innovaties op het gebied van binnen-voorzetwanden, dun isolerend glas, enzovoorts nauwlettend in de gaten.

Aanpak en acties

Beleidsontwikkeling

- Het Beleidskader Monumenten heeft het uitgangspunt ‘behoud gaat voor vernieuwen’ aangevuld met de criteria uit de circulariteitsladder en de beleidsvoorkeur voor het gebruik van biobased materialen.

Partnerschap – dienstverlening en communicatie Loket Duurzaam Erfgoed

- Het verhaal van Amsterdam is aangevuld met het narratief over de circulaire omgang met gebouwen en materialen in de afgelopen 750 jaar ten behoeve van de kennisdisseminatie over circulariteit.

Integrale projectsamenwerking

- Samenwerking en afstemming met de Uitvoeringsagenda Circulair.
- De Total Cost of Ownership (TCO) van het verduurzamen van de verschillende woningen is berekend en bekend bij de eigenaren (inclusief de doorrekening van het hergebruik van materialen, het gebruik van biobased materialen en de milieubelasting sloop-nieuwbouw).

Expertise en innovatie duurzaamheidsadviseurs monumenten

- Marktpartijen zijn uitgedaagd om met innovaties te komen die bijdragen aan de circulaire doelstelling en de kosten voor de biobased materialen omlaag brengen.

Behaalde resultaten (2024)

- In advisering (door monumentadviseurs) wordt gestuurd op toepassing van biobased materialen waar mogelijk (biobased/ natuurlijke materialen zijn in veel gevallen gunstig voor het monument)
- In alle communicatie-uitingen wordt benadrukt dat behoud ook duurzaam is. Het vervangen van een compleet kozijn om een betere isolatiewaarde te bereiken is niet duurzaam (en is goedkoper) dan behoud met vervanging van uitsluitend het glas, of het plaatsen van een binnen-voorzetraam.

4 Meer dak- en gevelgroen, groen en koel: maximaal vergroenen op daken en gevels

Door eigenaren en bewoners van monumenten de gelegenheid te bieden om hun panden van groen te voorzien op dak (sedum) of aan gevel (planten) tegen hittestress en wateroverlast. In 2024 (dak) en 2025 zijn de verschillende mogelijkheden om op dak en aan gevel groen aan te brengen per wijk helder en inzichtelijk voor bewoners en eigenaren.

Nu nog zijn er beperkingen in het vergunningentraject om daken en gevels te vergroenen. Ook is de technische informatie nog te weinig inzichtelijk voor bewoners, die zich afvragen wat er praktisch kan aan groen op eigen dak en aan gevel, zonder bouwtechnische schade aan te richten of voorbij te gaan aan bijzondere monumentale waarden van het dak en de gevel. *Straks* is er ruimte voor het vergroenen van alle platte daken en is duidelijk op welke schuine daken en gevels er vergroend kan worden. *De uitdaging* ligt in het versnellen door uitvoeringsstandaarden per wijk ten behoeve van bulkvergunningen (schuine daken, gevels) en door zoveel mogelijk vergunningsvrij maken (platte daken). Binnen de gemeente trekt MenA op met VTH en Duurzaamheid. Deze doelstelling draagt bij aan de Amsterdamse ambitie om in 2050 klimaatadaptief en natuurinclusief te zijn.

NU:
Vergroenen kan alleen op platte daken met voldoende draagkracht. Voor gevelgroen bieden de regels nog niet genoeg houvast.

STRAKS:
Voor alle gebouwen met platte daken, inclusief de monumenten, is duidelijk op welke wijze dakvergroening mogelijk is. Voor gevelgroen zijn er heldere uitvoeringsstandaarden.



Het eerste slimme blauw-groene dak ligt op een Rijksmonument, Loydhotel, 5.1, 2, e
(foto: 5.1, 2, e

4. AMBITIE Groen (en koel) erfgoed:
In 2025 zijn de verschillende mogelijkheden om monumenten radicaal te vergroenen op daken en aan gevels.

Nu	Straks
▪ Conform huidige beleidskaders. Voor vergroenen van daken geldt nu al: 'ja, tenzij'. De constructie bepaalt de potentiële dikte van het pakket. Een groen-blauw dak kan als de ruimte er is en het constructief verantwoord is.	▪ Voor vergroenen van platte daken geldt: 'Ja, tenzij…' (meer mogelijkheden/ minder belemmeringen).
▪ Technische eisen/belastbaarheid zijn medebepalend voor de mogelijkheden.	▪ Technische eisen/ belastbaarheid zijn bepalend voor de mogelijkheden.
▪ Gevels van monumenten kunnen vergroend worden, mits dit geen (kans op) schade betekent. Dit brengt beperkingen met zich mee, zoals het uitsluiten van zware of woekerende planten en het vermijden van zware klimconstructies. Daarentegen wordt de bevestiging uitgevoerd met minimale impact en een beperkt aantal contactpunten.	▪ Op een dakenkaart is in beeld gebracht wat waar mogelijk is (vergroenen en eventueel groen-blauwe daken).
▪ Bij het vergroenen van gevels mag geen grote afbreuk gedaan worden aan de architectonische/ monumentale waarde(n).	▪ Voor alle gebouwen in Amsterdam, inclusief de monumenten, is duidelijk op welke wijze gevelvergroening mogelijk is.
▪ Een en ander is al bondig verwoord in de Amsterdamse Klimplantengids.	▪ Het is duidelijk wat de beperkingen zijn en waarom, bijvoorbeeld het risico van technische schade, draagkrachtproblemen, enz.
▪ Conform het beleidskader Monumenten is buitenzonwering in beginsel niet toegestaan. Uitzondering is wanneer de desbetreffende gevel geen monumentale waarde heeft of wanneer de zonwering deel uitmaakt van het oorspronkelijk ontwerp.	▪ Vergroenen van daken wordt gestimuleerd door subsidies.
▪ Het Loket Duurzaam Erfgoed verstrekt advies en deelt informatie, om alle bewoners, VvE's en corporaties in Amsterdam te ondersteunen bij het verduurzamen van hun woningen.	▪ Voor (de ruimere mogelijkheden voor) buitenzonwering aan monumenten is door de Handreiking Buitenzonwering duidelijk welke mogelijkheden er zijn en welke regels gelden.
▪ Het Loket Duurzaam Erfgoed deelt belangrijke geleerde lessen door middel van inzichten in de duurzaamheidsinitiatieven in de stad en agendeert relevante onderwerpen/ biedt handvatten voor het ontwikkelen van passend beleid.	▪ Het Loket Duurzaam Erfgoed ondersteunt stadsloketten en (andere) afdelingen van de gemeente bij erfgoed gerelateerde projecten/programma's. ▪ Het Loket Duurzaam Erfgoed agendeert en stimuleert waar nodig, bijvoorbeeld in gebieden waar veel overlast door hittestress is/ wordt verwacht.

Wat hebben we nodig om dit te bereiken?

- Samenwerking met Duurzaamheid en VTH.
- Voortbouwen op/ aansluiten bij informatie uit Klimplantengids en Handreiking Integraal Daklandschap.
- Voortbouwen en aansluiten bij op Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie.
- Ontwerpend onderzoek, bijvoorbeeld voor 5 typen monumenten/ ordepanden met betrekking tot zowel vergroening van gevels als zonwering.
- Om te komen tot een eventuele beleidsaanpassing/ 'vergunningsvrij maar niet regelvrij' moet voor zonwering bepaald worden welke voorwaarden van toepassing zijn (per specifieke situatie).
- Onderzoek naar (raakvlakken met/ kansen voor) natuurinclusief.

Aanpak en acties

Beleidsontwikkeling

- Het Beleidskader Monumenten is gebiedsgericht ingericht en de mogelijkheden en kansen om te vergroenen (dak, gevel) in de verschillende gebieden, zijn expliciet gemaakt (uitvoering motie 611, 790 en 792).

Partnerschap – dienstverlening en communicatie Loket Duurzaam Erfgoed

- Het verhaal van Amsterdam is aangevuld met een verhaal-laag over de groene en gezonde stads-uitbreiding (1850-1950).

Integrale projectsamenwerking

- Samenwerking en afstemming met de Uitvoerings-agenda Klimaatadaptief.
- Onderzoek naar de (on)mogelijkheden van het vergroenen van panden zijn gerapporteerd aan de raad (uitvoering motie 791).

Expertise en innovatie duurzaamheidsadviseurs monumenten

- Gebiedsgerichte uitvoeringsstandaarden en voorbeelden boeken verantwoord vergroenen zijn beschikbaar voor bewoners en eigenaren.

Behaalde resultaten (2024)

- Duurzaam Erfgoed is onderdeel van het Expertise-team Daken. Het Integraal dakenplan moet zorgen voor het optimaal benutten van daken voor verduurzaming).
- Bij de advisering wordt aangestuurd en ingezet op vergroenen van daken en het treffen van andere maatregelen voor verkoeling.
- Duurzaam Erfgoed stelt de handreiking zonwering op, waarmee het ‘ja zo’, duidelijk wordt gemaakt.
- Met behulp van een ontwerpend onderzoek wordt in beeld gebracht op welke wijze monumentale gevels en daken vergroend (en daarmee gekoeld) kunnen worden.





Voorbeeld gevelvergroening Voormalige Stadstimmertuin (Centrum)

Hoe gaan we het doen

– aanpak met schaalsprong en samen versnellen

Met zo'n 10.000 monumenten (rijks- en gemeentelijk) en 15 beschermde gezichten en UNCESCO Werelderfgoed is Amsterdam de grootste monumentenstad van Nederland. Amsterdam is koploper met vele goede voorbeelden. Toch is dit nog maar het begin. Gelet op de ambities en de doelstellingen van deze uitvoeringsagenda is een schaalsprong nodig, om meer en sneller te kunnen verduurzamen. Prioriteit hierbij is het aanpassen van de beleidsregels - samen met VTH.

De schaalsprong en het versnellen vragen om beleidsontwikkeling, partnerschap en integrale projectsamenwerking.

Beleidsontwikkeling

Om sneller te kunnen verduurzamen is er beleidsontwikkeling nodig om meer vergunningsvrij te maken. Binnen de gemeente zijn MenA en VTH aan het experimenteren met standaardisering. Voorbeeldboeken en het gebiedsgericht inrichten van het monumentenbeleid. De verschillende beleidsaanpassingen landen in het Omgevingsplan.

We maken gebruik van de mogelijkheden die de Omgevingswet ons biedt. In de basisregelset van de gemeente Amsterdam zijn de regels opgenomen voor het verbouwen van gemeentelijke monumenten. Die zijn globaal geformuleerd. Voor rijksmonumenten is in het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) eenzelfde instructieregel opgenomen. In het 'Beleidskader voor het toetsen van ingrepen of herstel van monumenten', zijn deze regels verder uitgewerkt. Op basis hiervan toetst de afdeling Monumenten en Archeologie de voorgenomen ingrepen. Dit beleidskader zal worden aangepast op basis van de handreikingen die voor duurzaamheidsingrepen zijn opgesteld en een meer uitnodigende toon krijgen ('ja mits' in plaats van 'nee tenzij').

Partnerschap - dienstverlening en communicatie Loket Duurzaam Erfgoed

We zetten in op partnerschap door het informeren, inspireren en faciliteren van bewoners, bedrijven, eigenaren, VvE's, corporaties. We doen dit met handleidingen, kaarten en leidraden, met een scala aan goede voorbeelden.

Integrale projectsamenwerking en innovaties

Duurzaam Erfgoed is aangetakt bij lopende duurzaamheidsprogramma's en -projecten. Denk hierbij aan het Isolatieoffensief (Wonen), Gevelisolatie Aanpak Binnenstad, de gemeentelijke VvE aanpak, en de verschillende Uitvoeringsagenda's (Warmtetransitie, Amsterdam Circulair en Klimaatadaptatie).

Met de andere gemeentelijke organisatieonderdelen monitoren we de uitvoering en berekenen we de Total Cost of Ownership oftewel de lasten voor de vergunningsaanvragers en geven een overzicht van de verschillende financieringsmogelijkheden. Diverse andere partijen zoals AMS (Advanced Metropolitan Solutions) Institute en de TU Delft helpen het erfgoedveld met het creëren van innovaties, bijvoorbeeld als het gaat om bij biobased materiaal.

We co-creëren en ondersteunen ook gezamenlijke buurtgerichte collectieve inkoopacties, zoals die voor zonnepanelen en isolatiemaatregelen. We hebben met de zonnepanelen ervaring opgedaan in stadsdeel Noord en gaan dit uitbreiden naar andere delen van de stad. Zuid en Weesp staan in de startblokken.

Communicatie

Essentieel voor deze Uitvoeringsagenda is informeren en communiceren. De mogelijkheden van het verduurzamen van monumenten zijn nog onvoldoende bekend. We gaan samenwerken met in- en externe partners om niet alleen de monumenteneigenaren (deur tot deur), maar ook grotere partijen (bijvoorbeeld corporaties en VvE's) te bereiken.

Expertise en innovatie duurzaamheids-adviseurs monumenten

Met kosteloos huis- en locatiebezoek adviseren de adviseurs-duurzame-monumenten over de mogelijkheden voor bewoners en eigenaren om ambitieus te verduurzamen.

Erkende professionele uitvoerings- en ontwikkelpartners in de stad geven we het vertrouwen om met heldere uitvoeringsafspraken vooraf, sneller en eenvoudiger door het vergunningentraject te kunnen gaan. We doen dit met het doel het verduurzamen van panden te stimuleren door de doorlooptijden te verminderen, het ontwikkelproces zo min mogelijk administratief te belasten en het partnerschap met architecten, aannemers en ontwikkelaars te verstevigen.

Nogmaals, de schaalsprong en het versnellen kunnen we niet alleen. Daarom werken we binnen en buiten de gemeente intensief samen. Voor het opstellen van deze agenda hebben we een aantal interne en externe consultaties gehouden om onze ambities, doelstellingen en aanpak te toetsen.

Hoe blijven we scherp en actueel

- flexibel bijsturen

We blijven scherp op de actualiteit door in de projectplanning jaarlijks flexibel bij te sturen. Het doel van de gemeente is om samen en op tijd de duurzaamheidsdoelen te realiseren. De Uitvoeringsagenda Duurzaam Erfgoed is daarom jaarlijks aanpasbaar aan actualiteiten en innovaties.

Dilemma's die vragen om een bestuurlijke afweging worden transparant gemaakt en zo snel mogelijk gebiedsgericht voorgelegd. Denk daarbij aan het dilemma tussen natuurbehoud (vleermuizen) en muurisolatie. Of tussen de betaalbaarheid van een verbouwing voor een eigenaar en de duurzaamheidsambitie van de gemeente om dit te doen met biobased materialen. Voor een impactvolle bestuurlijke afweging bij dilemma's wordt integraal geadviseerd door de verschillende organisatieonderdelen.

Flexibel bijsturen is ook mogelijk door samen met overheden en partners in de stad kansen te ontwikkelen op het gebied van een duurzamer erfgoedbeleid. Er is een voortdurende afstemming tussen rijk, provincie en andere gemeenten over kansen voor beleidsontwikkeling direct of via kennisinstellingen als de technische universiteiten en het Bestuurlijk Platform Erfgoedgemeenten en de Federatie Grote Monumentengemeenten waar kennis en informatie wordt uitgewisseld. Zie ook de Routekaart Verduurzaming Monumenten. Daarnaast praten we voortdurend met onze partners in de stad, zoals architecten, ontwikkelaars, eigenaren, bewoners erfgoedorganisaties, VvE's, corporaties.

Flexibel bijsturen is ook mogelijk door de integrale gemeentelijke Monitor Duurzaamheid, waarvoor we de gewenste informatie aanleveren. En door de kwalitatieve vragenlijsten die we uitzetten via de stadsdelen, om de impact van onze dienstverlening en communicatie over de voortgang van de verduurzaming te monitoren evenals de ervaren hindernissen.

Hoe gaan we de Uitvoeringsagenda financieren

- financiële kaders

Voor de jaren 2023 en 2024 is een bedrag uit de CDOKE-middelen beschikbaar. De toegekende jaarlijkse middelen zijn respectievelijk 400.000 en [redacted] 5.1, 2, b
Voor de periode 2025 en 2026 vragen we de jaarlijkse middelen op de gepaste momenten aan.

Hoe organiseren we de uitvoering

– projectorganisatie en monitoring

De Uitvoeringsagenda Duurzaam Erfgoed vraagt om nauwe samenwerking en onderlinge afstemming met verschillende gemeentelijke directies, duurzaamheidsprogramma's en externe stakeholders om de gewenste schaalsprong en versnelling voor monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten te behalen. De samenwerkingspartners directies Wonen, Vastgoed, het MT VTH en de Subcommissie Integrale Omgevingskwaliteit (SIOK) vormen de eerstelijns steunstructuur voor de Uitvoeringsagenda.

Deze Uitvoeringsagenda is een opschaling van het Loket Duurzaam Erfgoed. Onze duurzaamheidsambitie geeft richting aan de volgende uitvoeringsthema's voor de projectorganisatie:

- Beleidsontwikkeling
- Partnerschap – dienstverlening en communicatie Loket Duurzaam Erfgoed
- Integrale projectsamenwerking
- Expertise en innovatie duurzaamheidsadviseurs monumenten

We rapporteren jaarlijks aan de gemeenteraad.

Bijlage 1 - Wat vraagt de raad

– overzicht moties

In onderstaand overzicht staan de moties van de raad aan het college met de gevraagde maatregelen in het kader van het verduurzamen van monumenten en de beschermde gezichten.

Motie (nummer en indieners)	Vraag/vragen aan college
790 leden Van Renssen (GL) en 5.1, 2, e (GL)	Om bij bouwplannen voor erfgoed, de verduurzaming een prominente rol te laten spelen en te onderzoeken welke maatregelen voor verduurzaming van erfgoed vergunningsvrij gemaakt kunnen worden.
791 leden Van Renssen (GL) en 5.1, 2, e (GL)	Onderzoek te doen naar mogelijkheden voor VvE's om collectief in te kopen en gezamenlijk vergunningen aan te vragen voor de verduurzaming en vergroening van panden die onder dit beleid vallen en de bevindingen te rapporteren aan de raad.
792 leden Van Renssen (GL), 5.1, 2, e (GL) en 5.1, 2, e (CDA)	Terugkoppeling over lessen geleerd uit het lopende project Duurzaam Erfgoed/ het loket Duurzaam Erfgoed.
131 leden 5.1, 2, e (GL), 5.1, 2, e (D66) en 5.1, 2, e (PvdA) inzake Help monumentale kantoorpanden verduurzamen	Vergroten van de bekendheid van loket Duurzaam Erfgoed onder ondernemers in monumentale kantoorpanden, pandeigenaren op de hoogte te stellen hoe zij energieverbruik kunnen verminderen door te investeren in verduurzaming.
611 leden Van Renssen (GL), 5.1, 2, e (GL), 5.1, 2, e (PvdA), 5.1, 2, e (SP) en 5.1, 2, e (D66)	Onderzoeken welke (belemmerende) regels worden gesteld voor het verduurzamen van de bestaande voorraad als het gaat om erfgoed.
384 leden 5.1, 2, e (VVD), 5.1, 2, e (VVD), Heinhuis (PvdA), 5.1, 2, e (Volt), 5.1, 2, e (Lijst 5.1, 2, e, Hofland (D66) en 5.1, 2, e (GL)	Het vergunningsproces voor raamisolatie aan te passen (sneller/ makkelijker).

Bijlage 2 - Kaarten

Kaart Beschermde stads- en dorpsgezichten (rood = gemeentelijk; blauw = rijks)
zie maps.amsterdam.nl/cultuurhistorie

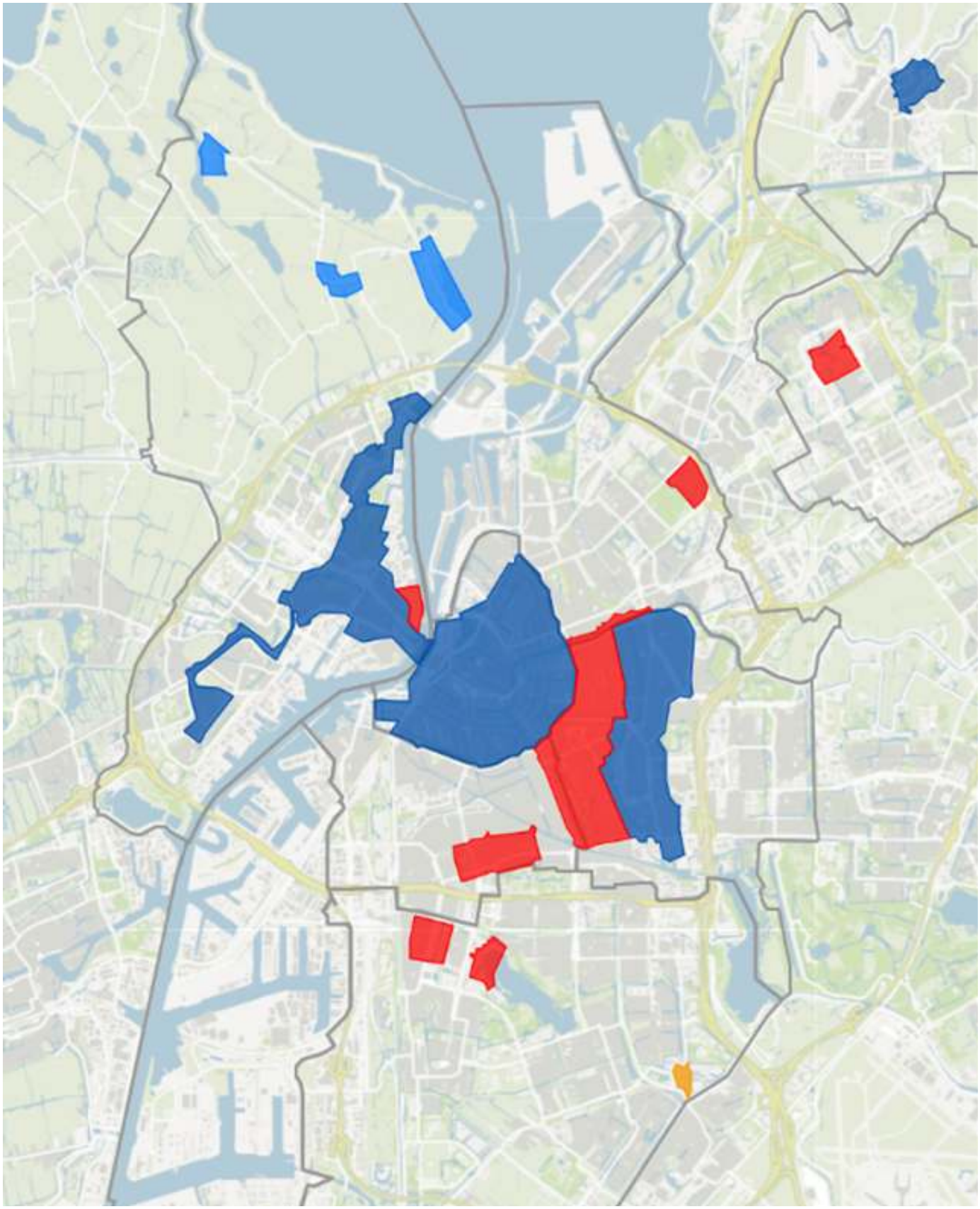

Kaart Monumenten (rood = gemeentelijk; blauw = rijks)

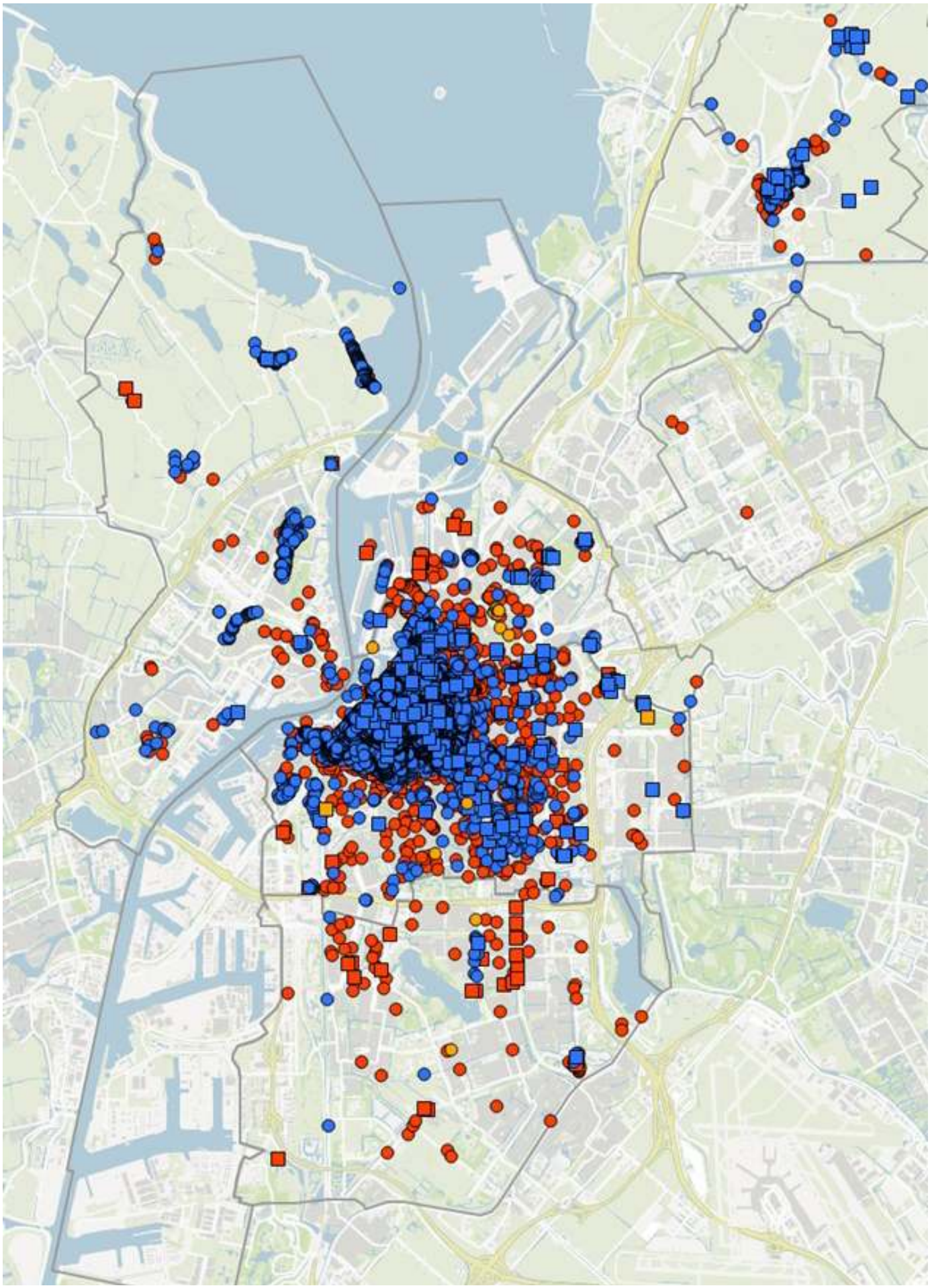

177.1

Colofon

Gemeente Amsterdam,
Monumenten en Archeologie, 2024

5.1, 2, e **@amsterdam.nl**

LAS24060